

**IKKINCHI TILNI O‘ZLASHTIRISHDA O‘QUVCHI IDENTITETI VA
IJTIMOIY-PSIXOLOGIK OMILLARNING TA’SIRI**

CASE STUDY TAHLILI
**THE IMPACT OF LEARNER IDENTITY AND SOCIO-PSYCHOLOGICAL
FACTORS ON SECOND LANGUAGE ACQUISITION: A CASE STUDY
ANALYSIS**

Xushboqova Nafisa

Renessans ta’lim universiteti

Xorijiy filologiya kafedrası asisstant-o‘qituvchisi

Email: nafisaxushboqova2@gmail.com

ANNOTATSIYA Ushbu maqolada til o‘rganuvchilarning identiteti va ijtimoiy-psixologik holatining ikkinchi tilni o‘zlashtirish (SLA) jarayoniga ta’siri tahlil qilinadi. Tadqiqotda intellektual salohiyat til o‘rganishda yagona muvaffaqiyat omili emasligi, balki marginalizatsiya va xavotir (anxiety) kabi omillar bilimni amaliyotga ko‘chirishda to‘siq bo‘lishi ikki xil o‘quvchi profili — Nargiza va Barno misolida ko‘rib chiqiladi. Shuningdek, B. Nortonning “Investment” nazariyasi va S. Krashenning “Affective Filter” gipotezasiga tayangan holda, TBLT va CLL metodlari orqali muammolarni bartaraf etish imkoniyatlari nazariy jihatdan asoslab beriladi.

Abstract This article analyzes the impact of learner identity and socio-psychological factors on the process of second language acquisition (SLA). The study demonstrates that intellectual capacity is not the sole driver of success; factors such as marginalization and anxiety can hinder the translation of knowledge into performance, as illustrated through two distinct student profiles. Drawing on B. Norton’s Investment theory and S. Krashen’s Affective Filter hypothesis, the article substantiates the potential of TBLT and CLL methods to overcome these barriers.

Kalit so‘zlar: identitet, ijtimoiy-psixologik omillar, SLA, intellektual salohiyat, marginalizatsiya, Affective Filter, TBLT, CLL, investitsiya.

Keywords: identity, socio-psychological factors, SLA, intellectual capacity, marginalization, Affective Filter, TBLT, CLL, investment.

Zamonaviy ikkinchi tilni o‘zlashtirish (SLA) tadqiqotlarida asosiy diqqat markazi sof lingvistik kompetensiyadan o‘rganuvchining identiteti va ijtimoiy-psixologik holatiga ko‘chdi. An’anaviy o‘qitish metodikalarida grammatik mahorat va kognitiv qobiliyat muvaffaqiyatning asosiy omillari sifatida ko‘rilsa-da, zamonaviy tadqiqotlar ijtimoiy va shaxsiy omillarni til rivojlanishining muhim prediktori deb hisoblaydi. Darvin va Norton ta’kidlaganidek, “o‘rganuvchi yuqori motivatsiyaga ega bo‘lishi mumkin, ammo shunga qaramay, u ma’lum bir sinf yoki jamiyatdagi til amaliyotiga ozgina sarmoya (investment).

kiritishi mumkin, bu muhit, masalan, irqchi, seksist, elitistik yoki anti-immigrant bo‘lishi mumkin”. Mazkur tadqiqotning dolzarbligi shundaki, u nega yuqori intellektual salohiyatli talabalar muloqotda sustkashlikka yo‘l qo‘yishini o‘rganuvchilarning ichki va tashqi omillari orqali tushuntirib beradi.

Maqolada tahlil qilingan ikki xil o‘quvchi profili orqali til o‘rganishdagi murakkab ijtimoiy-psixologik manzarani ko‘rish mumkin. Birinchi o‘rganuvchi Nargiza bilingval muhitda (o‘zbek va rus tillari) o‘sgan bo‘lib, onasining (rus tili o‘qituvchisi) qo‘llab-quvvatlashi uning til o‘rganishga bo‘lgan sarmoyasini shakllantirgan. Pfenninger va Singleton ta’kidlaganidek, oilaviy qo‘llab-quvvatlash bilingval shaxslarning ikkinchi tilni o‘zlashtirishida muhim o‘rin tutadi. Nargizaning ochiqko‘ngil xarakteri va o‘ziga bo‘lgan ishonchi Schmidt bo‘yicha past xavotir darajasini ta’minlab, muvaffaqiyatining kalitiga aylangan bo‘lsa-da, u ko‘proq implitsit bilimga tayanadi va grammatik qoidalar tahliliga yetarlicha e’tibor bermaydi. Uning motivatsiyasi asosan instrumental bo‘lib, kelajakda xalqaro huquqshunos bo‘lish niyati bilan bog‘liq.

Ikkinchi o‘rganuvchi Barno misolida esa uning identiteti va ijtimoiy vaziyatga bog‘liqligi o‘rtasidagi ziddiyat yaqqol namoyon bo‘ladi. Barno kognitiv va grammatik jihatdan kuchli bilimga ega bo‘lsa-da, o‘z lahjasi (dialekti) tufayli kamsitilishidan qo‘rqishi uning muloqot qobiliyatini cheklab qo‘ygan. Mitchell va boshqalar (2013) fikricha, faol muloqot kommunikativ kompetensiya uchun zarurdir, ammo Barnoning guruhdoshlari tomonidan kamsitilishi uning "Affective Filter"ini ko‘tarib yuborgan. S. Krashenning gipotezasiga ko‘ra, o‘rganuvchi o‘zini xavfsiz va guruhning bir qismi deb hisoblagandagina tilni samarali o‘zlashtira oladi. Barnoning oilasi va o‘quv muhiti tomonidan qo‘llab-quvvatlanmasligi uning til o‘rganishga kiritayotgan "investitsiyasini" passivlashtiradi, bu esa Darvin va Norton ta’riflagan identitetning murakkabligi va til o‘rganishdagi ikkilanish holatini keltirib chiqaradi.

Ushbu muammolarni bartaraf etish uchun o‘qituvchi interaktiv va talabaga yo‘naltirilgan yondashuvni qo‘llashi lozim. Task-Based Language Teaching (TBLT) metodi Nargiza uchun real hayotiy vaziyatlarda tilni mashq qilish va aniqlik ustida ishlash imkonini bersa, Barno uchun u muloqotga asoslangan vazifalar orqali diqqatni qo‘rquvdan aniq maqsadga yo‘naltiradi. Ellis ta’kidlaganidek, TBLT ham kommunikativ, ham kodga asoslangan modullarni o‘z ichiga olib, o‘quvchining har tomonlama rivojlanishiga xizmat qiladi. Shu bilan birga, Cooperative Language Learning (CLL) metodi Barno kabi xavotir darajasi yuqori talabalarni qo‘llab-quvvatlovchi guruhlarda ishlashga undab, stressni kamaytiradi. Karim (2018) qayd etganidek, CLL o‘quvchilarning bir-birini qo‘llab-quvvatlashini ta’minlaydi va izolyatsiya hissini yo‘qotadi. Vygotsky (1978) nazariyasiga ko‘ra, talabalar hamkorlikda ishlaganda yaxshiroq natija ko‘rsatadilar. O‘qituvchi nafaqat bilim beruvchi, balki psixolog va fasilitator sifatida namoyon bo‘lishi, o‘quvchi xatosini o‘rganishning bir qismi sifatida qabul qiladigan “xavfsiz hudud” yaratishi dars samaradorligini oshiradi.

Xulosa qilib aytganda, o‘quvchining intellektual salohiyati uning ijtimoiy-psixologik xavfsizligi ta’minlangandagina to‘liq yuzaga chiqadi. O‘qituvchining o‘z faoliyati ustida

doimiy mulohaza yuritishi (reflection) va Waller va boshqalar ta'kidlaganidek, talabalarning o'zgaruvchan ehtiyojlarini tushunib borishi ta'lim sifatini kafolatlaydi. Har bir o'quvchining shaxsiy identiteti, motivatsiyasi va sarmoyasini tushunish dars jarayonini yanada inklyuziv va samarali qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Darwin, R., & Norton, B. (2021). Investment and motivation in language learning: What's the difference? *Language Teaching*. Cambridge University Press.
2. Dörnyei, Z. (1998). Motivation in second and foreign language learning. *Language Teaching*, 31(3).
3. Ellis, R. (2003). *Task-based language learning and teaching*. Oxford University Press.
4. Karim, K. (2018). Cooperative language learning. In J. I. Lontas (Ed.), *The TESOL encyclopedia of English language teaching*.
5. Krashen, S. D. (1985). *The input hypothesis: Issues and implications*. Longman Group UK Ltd.
6. Mitchell, R., Myles, F., & Marsden, E. (2013). *Second language learning theories*.
7. Schmidt, R. (1983). Interaction, acculturation, and the acquisition of communicative competence. *TESOL Quarterly*, 17(4).
8. Vygotsky, L. S. (1978). *Mind in society: The development of higher psychological processes*. Harvard University Press.
9. Waller, L., Wethers, K., & De Costa, P. I. (2017). *Reflecting on our teaching. Teaching philosophies*.